

Александар
МАРУШИЋ

историчар
Музеј рудничко-џаковског краја

УДК: 050ЗБОРНИК РАДОВА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У
ЧАЧКУ(497.11)"1969/2013"

ШТА НАМ ЗБОРНИК КАЗУЈЕ О СЕБИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД ЧЕТРЕДЕСЕТ И ЈЕДНОГ БРОЈА ЗБОРНИКА РАДОВА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

АПСТРАКТ: *Насићао на основу анализе свих до сада објављених свезака, рад доноси сумаран приказ и класификацију најзначајнијих података који на сликовити и веродостојан начин уичајљиво и аутентично говоре о Зборнику радова Народне музеја, његовој прекознајљивој и устљеној форми, стуркури и значају. Информације о броју и врсти објављених радова, њиховим ауторима, збирном износу страница или укунном ширажу, само су део онога што је о себи, својој улози и, зашто не рећи, дојствиу, током преходних четрдесет и више година „исричао“ овај тодишњак.*

КЛУЧНЕ РЕЧИ: *зборник, радови, аутори, бројеви, уредници, области, шираж*

Увод

„Готово је незамисливо да се данас када су струјања научних токова у свету снажнија и израженија него икада, једна музејска институција као што је наша, може афирмисати без појаве публикације која би била оличење њених напора и резултата...“¹ Овим, усудићемо се рећи, визионарским речима, сада већ давне 1969. године, јавности се обратила Редакција првог броја *Зборника радова Народне музеја у Чачку*, вероватно не слутећи да је покренула један од најзначајнијих и најреспектабилнијих стручних часописа из области хуманистичких наука у нас.

Методолошки добро утемељен, са јасно дефинисаном структуром, односно формом, као и мрежом сарадника од ауторитета, *Зборник* карактерише изузетан број веома квалитетних и разноврсних текстова без којих би сазнања о овом делу наше земље била површнија и непоузданија.

Оснивачем *Зборника* сматра се историчар Милован Вуловић, дугогодишњи директор чачанског Музеја, а поред њега као уредника, први Редакциони одбор чинили су још Радомир Станић, Милена Икодиновић и Душанка Ранковић. Добро познату насловну страну, коју поред карактеристичне жуте боје чини још и илустрација породичног грба Јована Обреновића, као и рустичним ћириличним словима исписан назив публикације, осмислио је Слободан Ђорђевић, архитекта из Краљева.

Премијерни број садржао је 14 прилога штампаних на 204 стране, у тиражу од 1000 примерака.² Укупно 11 сарадника приложило је радове из области археологије, историје уметности, етнологије и историје. Научни апарат, резиме на француском језику, односно бројне илустрације, заједно са фотографијама, обогатиле су овај првенац дајући му потребну „научност.“³

² Исто.

³ Иако се за почетак излагања узима 1969, *Зборник* је заправо публикован годину дана касније. Пракса да на свакој насловној страни објављене свеске стоји пређашња година у односу на ону када је заиста штампана, одржала се све до данас.

¹ ЗРНИ, Чачак, 1969.

Шта казују бројке

Пре него што пређемо на излагање и анализу података које *Зборник* о себи казује, морамо рећи да је након објављивања првог броја дошло до једногодишње паузе у излажењу. У недостатку званичног објашњења, а на основу неформалних информација до којих се дошло усменим путем, поједини истраживачи су устврдили да је „нешто слободнији“ текст Ратка Властелице *О њрвом сјоразуму између њартиизана и чејника* утицао да се овако нешто догоди.⁴

Сличних проблема у објављивању појединих свезака било је и 1980, односно 1992/93. године када су, услед финансијских недаћа, прављени краћи прекиди у излажењу.⁵ Међутим, све ово није утицало да се од почетка посла трајно одустане, тако да је крајем 2012. године ова публикација доживела и свој XLI број.⁶

Управо је тај податак условио да се латимо посла, тј. простудирамо досадашњу структуру *Зборника* и речитошћу бројева прикажемо оно што смо о њему на тај начин сазнали.⁷

Анализом података проистеклих из садржаја сваког броја понаособ са једне и из пригодних библиографија објављених у четири декадна *Зборника* (X, XX, XXX и XL) са друге стране, заједно са последњим XLI бројем, установили смо да су досадашњи бројеви *Зборника* штампани у 40 свезака на укупно 12.882 стра-

не, у тиражу од 25.200 комада.⁸ Иначе, појединачни тиражи временом су варирали од почетних 1000, па су преко бројке од 800, 700, 600 и 500 „стигли“ до данашњих 300 примерака.

Обухватајући временски распон од историје па до савремених збивања, посебан квалитет овом *Зборнику* дају систематично публиковани резултати теренских истраживања, односно проучавања архивских и библиотечких фондова. Требало би рећи и то да значајна остварења из разних области хуманистичких наука штампаних у многобројним свескама музејског часописа обогаћује и велики број илустрација, односно фотографија (укупно 3500).

Првих двадесет и пет бројева *Зборника* уређивао је Милован Вуловић, да би га на том месту 1996. наследила етнолог Невенка Бојовић. Године 2004, од XXXIV броја, на руководеће место установе долази историчарка уметности Делфина Рајић која ће, заједно са новим уређивачким одбором, знатно унапредити часопис, нарочито његов садржајни и визуелни изглед. Заједно са три поменута уредника, досадашњих једанаест редакцијских одбора чинило је још петнаест људи. Сваки појединачни одбор био је састављен од најмање три, а највише шест чланова.

Укупан број аутора који потписују досадашње радове *Зборника* износи 171 – 65 особа женског (38%) и 106 мушког пола (62%) као непосредних стваралаца ове публикације.

На поменутим страницама нашло се, судећи према библиографијама, 668 чланака, док је њихов број на основу прегледаних садржаја нешто мањи (614). Ова помало контрадикторна појава је разумљива, ако се узме у обзир да изванредан број прилога потписују два, а понекад и три аутора. Достигнућа из области археологије, етнологије, историје уметности и историје највећим делом испуњавају све-

⁴ Наташа Милићевић, „Локална историографија у часопису „Зборник радова Народног музеја“ у Чачку“, *Токони историје* I-IV, Београд, 2001, 89.

⁵ Након објављивања јубиларног X броја 1979, направљена је нова једногодишња пауза, па се тако наредни број појавио 1981. године. Почетком деведесетих година прошлог века, услед тешке материјалне ситуације, изостали су током 1992/93. године XXII и XXIII број *Зборника*. Тек 1994, и то у форми двоброја, поменуте свеске угледале су светлост дана.

⁶ Да је издавање чачанског *Зборника* заиста један промишљен, систематичан и напредан дуготрајан процес, сведочи податак да је и током 1999. године успешно публикован XXIX број. Ово „ратно“ издање чинило је тринаест радова на укупно 324 стране..

⁷ До сада се анализом садржаја чачанског *Зборника*, тачније његовом покретању, врстама радова и ауторима почев од 1969, па до 2000. године, бавила једино Наташа Милићевић. У чланку „Локална историографија у часопису „Зборник радова Народног музеја“ у Чачку“, објављеном у *Токонима историје* (1-4) за 2001. годину, посебан нагласак стављен је на област историографије и њене проблеме на локалном нивоу.

⁸ „Библиографија Зборника радова (I-X)“, *ЗРМ* X, Чачак, 1979, 427-433; „Библиографија Зборника радова од XI до XX књиге“, *ЗРМ* XX, Чачак, 1990, 329-335; Милош Тимотијевић, „Библиографија Зборника радова Народног музеја I-XXX“, *ЗРМ* XXX Чачак, 2000, 289-312; Небојша Цвејић, „Библиографија Зборника радова Народног музеја у Чачку 2001-2010“, *ЗРМ* XL, Чачак, 2010, 349-396, *ЗРМ* XLI, Чачак, 2011, 7-9.

Статистика радова Зборника Народног музеја у Чачку (I-XLI) према областима

Области	Број чланака	Процент (%)
Археологија	99	14,82%
Етнологија	92	13,77%
Историја уметности	72	10,78%
Историја*	335	50,15%
Конзервација	5	0,75%
Заштита природе	1	0,15%
Прикази књига и часописа	31	4,64%
Музејска документација	2	0,30%
Извештаји о раду	18	2,70%
Библиографије	6	0,90%
Размена публикација	3	0,45%
Некролози	4	0,60%
Укупно:	668	100%

ске досадашњих *Зборника*. Истовремено, њих употпуњују и радови из конзервације, односно заштите природе, затим прикази књига и часописа, музејска документација, извештаји о раду и размени публикација, библиографије и некролози. Појединачни број прилога према наведеним областима, заједно са процентуалним учешћем у укупном збиру, може се видети у приказаној табели.

* Под *историјом* су урачунати и радови из природних, примењених и друштвених наука (*географија, музеологија...*)

Презентовани нумерички подаци потврђују да су радови из области историје најзаступљенији и да збирно са археологијом, етнологијом и историјом уметности чине 89,50%, прилога, док је преосталих осам „грана“ заступљено са 10,50%.

Гледајући према декадама, до сада је највише студија објављено од XXI до XXX броја

(163), затим од I до X (150), па од XI до XX (146) и од XXXXI до XL (144). Са друге стране, нову епоху у развоју *Зборника* „отворио“ је XLI број са 11 радова. Како то изгледа у процентима, може се сазнати из наредне табеле.

* Укупан број сарадника већи је од „стварне“ цифре, јер су многи од њих писали у различитим декадама, па им се из тог разлога имена понављају

На основу ове табеле лако се може закључити да број чланака по декадама није увек био у директној сразмери са бројем страна, односно аутора. Тако, на пример, тридесете свеске поред прилога имају и највећу цифру сарадника, док четрдесете карактерише највећи збир страница.

Читањем, прикупљањем и одабиром, али и студирањем сваковрсних „биографских“ информација које *Зборник* све ове године тако си-

Број и процена чланака, стирани и сарадника Зборника Народног музеја у Чачку (I-XLI) према декадама

Декаде	Број чланака / процент (%)	Број страна/процент (%)	Број сарадника/процент (%)*
I – X	150 / 24,43%	3156 / 24,50%	125 / 21,11%
XI – XX	146 / 23,78%	3242 / 25,17%	141 / 23,82%
XXI – XXX	163 / 26,55%	2944 / 22,85%	161 / 27,16%
XXXI – XL	144 / 23,45%	3322 / 25,79%	152 / 25,68%
XLI	11 / 1,79%	218 / 1,69%	13 / 2,20%
Укупно	614 / 100%	12882 / 100%	592 / 100%

стематично оставља за собом, користимо прилику да читаоцу скренемо пажњу на још неке чињенице.

До сада је најобимнији X број *Зборника* (446 страна), док је XXXIV „најтањи“ (чини га „свега“ 188 страница). Свеска број XXV садржи до сада највише објављених прилога, односно сарадника (24). Са друге стране, XI број са осам радова и исто толико аутора свакако је „најсиромашнији“ у овој класификацији.⁹

Појединачни радови, настали заједничким радом два или више аутора, презентовани су у двадесет бројева *Зборника*, док њих двадесет и пет садржи по два прилога једног сарадника. Човек чија је библиографија, барем за сада, најбројнија свакако је историчар уметности Радомир Станић (1932-1996) и њу чини педесет библиографских јединица. Већ у првом броју изашла су два Станићева чланка, да би се две деценије касније појавио његов последњи прилог.¹⁰ Када већ помињемо Радомира Станића, морамо рећи и то да је управо он покренуо и током четири броја (VI-IX) успешно уређивао рубрику у којој је представљено тридесет и једно тада актуелно остварење, углавном везано за историју уметности. Он лично написао је тридесет, а Милан Ђокић један приказ.

Једна од најупечатљивијих одлика *Зборника* била је и остала изузетно развијена мрежа проверених сарадника. Од укупног броја њих око 60% долазило је са подручја ван Чачка и то најчешће из Београда.¹¹ У бројевима XXV и XXVI своје чланке публиковала су и два иностранства стручњака. Реч је о др Мустафи Кемал Карахасану, пореклом из Турске, односно Ру-

скињи др Ани Плотниковој са московског Института за славистику и балканистику.¹²

Од самог почетка подразумевало се да чланци у *Зборнику* морају имати како научни апарат, тако и одговарајући резиме на француском језику. Када је реч о напоменама, објашњењима или цитатима, важила је дугогодишња пракса да се они интегрално постављају тек на крају сваког појединачног рада. Ипак, у жељи да се побољша прегледност и тако омогући једноставније праћење текста, од XXVI броја разноврстан научни апарат публикује се на дну сваке странице било ког чланка.

Што се тиче резимеа он се, поред француског, од XXIX броја преводи и на енглески језик. У одређеним бројевима је, поред енглеског, објављено и неколико резимеа на немачком, односно италијанском језику.¹³

Оно што би још требало поменути јесте и то да је XIX број *Зборника* једини који поред редовних чланака садржи и посебан прилог: „Хаџи-Проданова буна 1814: Зборник радова приказаних на Научном скупу у Чачку 25. септембра 1989. године.“ Непуне две деценије касније XXXVIII број понео је назив „Споменица поводом 600 година од првог писаног помена имена Града Чачка“.

Настављајући причу о *Зборнику* морамо истаћи и податак да од броја XXXIV он мења свој визуелни идентитет, што значи да се поред новог изгледа корице, израђене по решењу графичког дизајнера Светлане Џиде, чланци обогаћени апстрактном и кључним речима штапају на бољем и квалитетнијем папиру.¹⁴ Од

⁹ *ЗРМ* X, Чачак, 1979, *ЗРМ* XXXIV, Чачак, 2004, *ЗРМ* XXV, Чачак, 1995, *ЗРМ* XI, Чачак, 1981.

¹⁰ Радомир Станић, „Манастир Ковиље“, *ЗНМ* I, Чачак, 1969, 35-53; Исти, „Настас Ђорђевић мало познати градитељ 19. века“, Исти, „Трагом непознатог дела Петра Николајевића Молера“, *ЗНМ* I, Чачак, 1990, 35-53.

¹¹ Када је реч о „домаћим“ особама које су оставиле значајнијег трага у формирању *Зборника*, свакако да се мора издвојити историчар Радивоје Бојовић. Музејски саветник и један од најзначајнијих и најважнијих савремених српских музеалаца, своје прилоге на страницама овог часописа почео је да објављује још као студент, тачније од његовог четвртог броја.

¹² Овде доносимо наслове њихових чланака: др Мустафа Кемал Карахасан, „Цариградски гласник о Србима у Османлијској царевини“, *ЗРМ* XXV, Чачак, 1995, 229-240. и Анна Плотникова, „Из ризнице народне културе чачанског краја“, *ЗРМ* XXVI, Чачак, 1995, 213-218.

¹³ У XVIII броју публикована су четири резимеа на енглеском и два на немачком језику. Италијански превод резимеа појавио се у двојном броју XXII/XXIII, а још један на немачком у наредном броју.

¹⁴ Нове корице *Зборника*, и поред устаљене форме, јесу „променљиве“ врсте. Ова констатација се односи на то да на насловној страни сваке наредне свеске, почев од XXXIV броја, стоји различита фотографија неког од најзначајнијих експоната Музеја. Последња корекција визуелног идентитета *Зборника* извршена је приликом објављивања његовог XLI броја, тако што је на корице постављен

истог броја се, као саставни део сваке свеске, поново објављује Годишњи извештај у коме су побројане целокупне активности Музеја за ту годину. Иначе, ова пракса била је уведена у трећем броју, да би шест година касније била укинута.

финансијски помагала Републичка заједница науке Србије, затим Министарство културе, Скупштина општине Чачак, као и Нова Србија, заједно са својим председником Велимиром Илићем.¹⁵

Статистика Зборника радова Народног музеја у Чачку (I-XLI) према садржају

Свеска (број)	За годину	Година штампе	Број радова	Број страна	Број сарадника	Уредник	Тираж	Штампариа
I	1969.	1970.	14	204	11	Милован Вуловић	1000	„Литопапир“
II	1971.	1972.	13	270	11	исто	1000	исто
III	1972.	1973.	14	298	10	исто	1000	исто
IV	1973.	1974.	15	300	13	исто	1000	исто
V	1974.	1975.	15	320	12	исто	1000	исто
VI	1975.	1976.	21	404	17	исто	1000	исто
VII	1976.	1977.	13	294	11	исто	800	исто
VIII	1977.	1978.	16	242	13	исто	800	исто
IX	1978.	1979.	13	378	12	исто	800	исто
X	1979.	1980.	16	446	15	исто	500	исто
XI	1981.	1982.	8	250	8	исто	500	исто
XII	1982.	1983.	11	250	10	исто	500	исто
XIII	1983.	1984.	14	304	14	исто	500	исто
XIV	1984.	1985.	12	416	12	исто	500	исто
XV	1985.	1986.	12	312	12	исто	700	исто
XVI	1986.	1987.	19	356	20	исто	700	исто
XVII	1987.	1988.	11	328	11	исто	700	исто
XVIII	1988.	1989.	18	322	17	исто	700	исто
XIX*	1989.	1990.	22	364	19	исто	700	исто
XX	1990.	1991.	19	340	18	исто	700	исто
XXI	1991.	1992.	17	204	18	исто	700	исто
XXII/XXIII	1992/1993.	1994.	21	408	21	исто	500	исто
XXIV	1994.	1995.	19	368	19	исто	500	исто
XXV	1995.	1996.	24	320	24	исто	500	исто
XXVI	1996.	1997.	22	304	21	Невенка Бојовић	500	„Егитекс“
XXVII	1997.	1998.	19	400	16	исто	500	„Литопапир“
XXVIII	1998.	1999.	17	296	18	исто	500	„Униграфика“
XXIX	1999.	2000.	13	324	14	исто	500	„Светлост“
XXX	2000.	2001.	11	320	10	исто	500	исто
XXXI	2001.	2002.	13	288	16	исто	500	исто
XXXII	2002.	2003.	11	308	12	исто	500	исто
XXXIII	2003.	2004.	9	198	11	исто	500	исто
XXXIV	2004.	2005.	11	188	11	Делфина Рајић	500	исто
XXXV	2005.	2006.	19	398	20	исто	600	„Графички центар“
XXXVI	2006.	2007.	17	398	18	исто	500	исто
XXXVII	2007.	2008.	16	414	16	исто	500	исто
XXXVIII	2008.	2009.	16	390	18	исто	500	исто
XXXIX	2009.	2010.	15	342	14	исто	500	исто
XL	2010.	2011.	17	398	16	исто	500	исто
XLI	2011.	2012.	11	218	13	исто	300	исто
40	41	40	614	12882	592	3	25200	5

Што се тиче још неких појединости у вези са овом публикацијом, рецимо и то да је на штампању Зборника до сада радило укупно пет предузећа. Њих предводи „Литопапир“ са двадесет и шест бројева, затим „Графички центар“ са осам, односно „Светлост“ са седам наслова, док су фирме „Егитекс“ и „Униграфика“ публиковале по један број часописа.

Објављивање досадашњих бројева Зборника је, поред матичне куће, у неколико наврата

* Број XIX поред 11 редовних радова садржи и прилог *Хаџи-Проданова буна 1814: Зборник радова њриказаних на Научном скупу у Чачку одржаном 25. септембра 1989. године*

нови лого. Аутор ових нешто „дотеранијих“ слова је Весна Станић-Сављевић.

¹⁵ Ради се о бројевима XVII, XVIII, XXVI, XXVII, XXIX, XXX и XXXVIII.

Закључак

Хиљаде страна, стотине чланака и десетине врских аутора, током минуле четири деценије учинили су да *Зборник радова Народног музеја* у Чачку постане најрепрезентативнији научни годишњак овог дела Србије. Да је у истину тако сведочи и до сада изнета статистика која даје безрезервно право оваквој тврдњи.

Тачан, поуздан и научним принципима вођен, *Зборник* је временом постао фактор без

којег је немогуће на адекватан и методолошки исправан начин извршити било какво озбиљније проучавање прошлости Западног Поморавља и његове околине.

Осмишљен и урађен према међународним стандардима, а захваљујући промишљености људи који су га стварали и унапређивали, овај вишедеценијски издавачки подухват чачанског Музеја са пуним правом заслужује почасно место у нашој, и не само нашој, научној литератури.

Aleksandar MARUŠIĆ

What National Museum Journal tells us about Statistical review of forty one National Museum Journals from Cacak

It all started a long time ago in 1969; National Museum Journal from Cacak, in the course of time has been profiled as one of the most significant and most influential Serbian magazines from the field of humanities. It is methodologically well founded with clearly defined structure and form, and in all these years the Review has been characterized by exceptional number of high quality and diverse texts, which have broadened the knowledge of this part of our country to a great extent, without it the knowledge would be much poorer and what is most important less 'scientific'.

Milovan Vulovic, historian, a director of the Museum in Cacak for many years, is considered to be the founder of the mentioned journal. Beside him, as editor, the first editorial board consisted of Radomir Stanic, Milena Ikodinovic and Dusan Rankovic. Mr. Vulovic edited first twenty five issues when in 1996 Nevenka Bojovic, ethnologist succeeded. Since 2004, or to be more precise, since the thirty fourth issue of the Journal the leading role has been taken over by Delfina Rajic, historian of Art. Together with new editorial board she has significantly improved the journal, especially its content and design.

What definitely must be said about the Journal is that after the first issue there was a pause of one year in its publishing. However, since 1971 it comes out regularly, so in 2012 its XLI issue

was published. Until now, in numerous volumes of this impressive journal there have been 157 authors on 13520 pages who publicized 636 papers in the circulation of 24700 copies.

Fourth issue of the Journal with 402 pages is the biggest in its volume, while the thirty third from 2003 is the 'thinnest' with only 194 pages. Issue XXII-XXII is the only double issue up to now. It was published in 1994 and it refers to 1992/93. It is also worth mentioning that in 1999 during the war the issue number XXIX came out on 319 pages.

Since the issue XXXIV it has changed its design identity, which in practice means new cover design, and works are printed on better higher quality paper. At the same time, starting from the same issue the constituent part of the Journal is annual report where all activities of the Museum in that year are listed. This practice was introduced in the third issue but six years later it was discontinued.

We end the story about Cacak Journal with data that in every decade issue (X, XX, XXX, XL) there is a bibliography of published works until then and since XXXIV issue abstracts and key words have become constituent parts of each paper. Finally, summaries of papers have been translated into French since XIV issue and since XXIX issue into English language.

Aleksandar MARUŠIĆ

Ce que le recueil nous dit de lui-même / Aperçu statistique des quarante et un numéros du Recueil des travaux du Musée national de Cacak

Ce que le recueil nous dit de lui-même / Aperçu statistique des quarante et un numéros du Recueil des travaux du Musée national de Cacak

Lancé il y a longtemps déjà, en 1969, le Recueil des travaux du Musée national de Cacak se profila avec le temps comme une des plus importantes et des plus influentes revues serbes du domaine des sciences humaines. Bien fondé méthodologiquement, avec une structure et une forme clairement définies, le Recueil durant toutes ces années est caractérisé par un nombre exceptionnel de textes qualitatifs et variés, sans lesquels la prise de conscience concernant cette partie de notre pays aurait été considérablement moindre, plus pauvre et, ce qui est le plus important, « pas plus instruite ».

En tant que fondateur du morceau mentionné, on considère l'historien Milovan Vulovic, d'ailleurs directeur de longue date du Musée de Cacak. À part lui comme rédacteur, le premier comité de rédaction fut également constitué par Radomir Stanic, Milena Ikodinovic et Dusanka Rankovic. Monsieur Vulovic rédigea les vingt-cinq premiers numéros, lorsque lui succéda en 1996, à cette position, l'ethnologue Nevenka Bojovic. En 2004, plus précisément à partir du trente-quatrième numéro du Recueil, la barre fut prise par l'historienne de l'art Delfina Rajic, qui va promouvoir la revue avec le nouveau comité de rédaction, en particulier sa teneur, c'est-à-dire son apparence visuelle.

Ce qui doit notamment être dit concernant le Recueil, c'est qu'après le premier numéro s'en suivit une pause d'un an dans la parution. Toutefois, à partir de 1971, il est publié régulièrement et c'est ainsi qu'il en arriva, en 2012, à son numéro

XLI. Jusqu'à présent dans les nombreux tomes de cette revue impressionnante, 157 auteurs sur 13 520 pages publièrent 636 travaux, et ceci dans un tirage de 24 700 exemplaires.

Le quatrième numéro du Recueil avec 402 pages est jusqu'à présent le plus volumineux et le trente-troisième de l'année 2003 est le « plus mince », le faisant « seulement » 194 pages. Le numéro XXII-XXII est précisément le seul numéro double dans la pratique de jusqu'à présent de publication du Recueil. Il fut imprimé en 1994 et concerne les années 1992/93. De même, la donnée, que lors de l'année de guerre 1999 le numéro XXIX est paru sur 319 pages en tout, vaut la peine d'être mentionnée.

À partir du numéro XXXIV, le morceau change son identité visuelle, ce qui en pratique signifie que l'on prépare une nouvelle apparence de la reliure et que les travaux sont imprimés sur un papier supérieur, de meilleure qualité. Au même instant, à partir du même numéro comme partie composante du Recueil, on publie le compte-rendu annuel dans lequel sont énumérées les activités complètes du Musée pour cette année. D'ailleurs, cette pratique fut introduite dans le troisième numéro, pour être supprimée six années plus tard.

Nous achevons l'histoire concernant le Recueil de Cacak avec les données que dans chaque chiffre décadaire (X, XX, XXX, XL) furent éditées les bibliographies de tous les travaux jusqu'alors publiés et, à partir du numéro XXXIV, parties intégrantes des articles devinrent les abstracts et les mots clés. Finalement, les résumés des travaux et des compléments furent traduits en français dès le numéro XIV et, à partir du numéro XXIX, également en langue anglaise.